

РАФАЛЬОНТ С. Р.,
асистент кафедри кримінального
процесу і криміналістики
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 343.138; 343.139
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.62>

СИСТЕМА ЗАГАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття присвячена проблематиці системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження та її елементів. Використовуючи результати досліджень у галузі теорії систем, ґрунтуючись на аналізі кримінального процесуального регулювання, авторка дійшла висновку, що загальні положення судового розгляду є множиною елементів із взаємозв'язками, що утворюють єдність. До ознак системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження віднесено цілісність, повноту, ієрархічність, взаємодію з іншими системами кримінального провадження.

Аргументовано, що загальні положення судового розгляду не є набором елементів, а такою їх множиною, в якій суть та значення кожного з них зумовлені не лише власним призначенням, а спільним функціонуванням усіх інших складових. Тобто усі елементи, що наповнюють загальні положення судового розгляду діють не тільки самостійно, але й у єдності.

Обґрунтовано, що наведений у § 1 глави 28 КПК України перелік загальних положень судового розгляду неточно та неповно відображає їх систему. Так, до змісту такого загального положення судового розгляду як наслідки неприбуття обвинуваченого невинувато включені правила, що регламентують спеціальне судове провадження. Авторка дійшла переконання, що не належать до загальних положень судового розгляду й правила, які регламентують проведення експертизи за ухвалою суду. З іншого боку, доведено, що правила, пов'язані із визначенням меж судового розгляду, зміною обвинувачення в суді, висуненням додаткового обвинувачення, початком провадження щодо юридичної особи, відмовою від підтримання державного обвинувачення, а також погодженням цих процесуальних рішень (§ 2 глави 28 КПК України), є елементами системи загальних положень судового розгляду. До системи загальних положень судового розгляду віднесено й розгляд судом клопотань учасників судового провадження (ст. 350 КПК України). Зроблено висновок, що критеріями для віднесення тих чи інших правил до загальних положень судового розгляду є не формальне їх закріплення у § 1 глави 28 КПК України з такою назвою, а відповідність ознакам, властивим цьому нормативному утворенню.

Авторка зазначила, що система загальних положень судового розгляду проявляє свої властивості, взаємодіючи із системами засад кримінального провадження, процесуальних дій пізнавальної спрямованості, які проводять під час з'ясування обставин кримінального провадження і перевірки їх доказами, системою доказів, що підлягають дослідженню та оцінці, тощо. Крім того, загальні положення судового розгляду є компонентом складнішої системи – судового розгляду.

Використовуючи здобутки теорії систем та здійснивши оцінку нормативного регулювання, система загальних положень судового розгляду кримінального провадження визначена як упорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених правил, що характеризується цілісністю, повнотою, ієрар-

хічністю, взаємодією з іншими системами кримінального провадження, відображає суть судового розгляду кримінального провадження задля досягнення його мети та завдань.

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, загальні положення, система, елементи, цілісність, повнота, ієрархічність, взаємодія.

Raphalont S. R. The System of trial's general provisions in criminal proceedings

The article is devoted to the system of trial's general provisions in criminal proceedings and its elements. Using the results of research in the field of systems theory, based on the analysis of criminal procedural regulation, the author concluded that the general provisions of the trial are many elements with interrelationships that form a unity. The features of the system of trial's general provisions include integrity, completeness, hierarchy, interaction with other systems of criminal proceedings.

It is argued that the general provisions of the trial are not a set of elements, but such a set of them, in which the essence and meaning of each of them is determined not only by its own purpose, but the joint functioning of all other components. That is, all the elements that fill the general provisions of the trial act not only independently but also in unity.

It is substantiated that the list of general provisions of the trial given in § 1 of Chapter 28 of the CPC of Ukraine inaccurately and incompletely reflects their system. Thus, the content of such a general provision of the trial as a consequence of the absence of the accused is unjustifiably included in the rules governing special court proceedings. The author is convinced that they do not belong to the general provisions of the trial and the rules governing the examination by court order. On the other hand, it has been shown that the rules relating to the determination of the limits of the trial, the change of charges in court, the filing of additional charges, the commencement of legal proceedings, the refusal to uphold the prosecution and the coordination of these procedural decisions (§ 28 Chapter 28 CPC of Ukraine), are elements of the system of general provisions of the trial. The system of trial's general provisions also includes the court's consideration of participants petitions in court proceedings (Article 350 of the CPC of Ukraine). It is concluded that the criteria for classifying certain rules to the general provisions of the trial are not their formal enshrinement in § 1 of Chapter 28 of the CPC of Ukraine with this name, but compliance with the characteristics of this normative entity.

The author noted that the system of general provisions of the trial manifests its properties by interacting with the systems of principles of criminal proceedings, procedural actions of cognitive orientation, which are carried out when clarifying the circumstances of criminal proceedings and verifying their evidence, system of evidence to be investigated and evaluated, etc. In addition, the general provisions of the trial are a component of a more complex system – the trial.

The system of general provisions of criminal proceedings is defined as an orderly set of interrelated and interdependent rules, characterized by integrity, completeness, hierarchy, interaction with other systems of criminal proceedings, reflects the essence of trial to achieve its goals and objectives.

Key words: criminal proceedings, trial, general provisions, system, elements, integrity, completeness, hierarchy, interaction.

Постановка проблеми. Одним із напрямів методології спеціальних досліджень є використання системного підходу. Це загальнонаукова методологічна концепція, у межах якої розробляють методи й способи теоретичного дослідження об'єктів (систем), придатних для застосування на практиці [1, с. 10].

Застосування системного підходу передбачає з'ясування суті категорії «система». Систему визначають як відмежовану від зовнішнього середовища сукупність взаємозв'язаних частин (компонентів), яка володіє якісно вищими та складнішими властивостями в порівнянні із сумою властивостей її частин й характеризується певним складом (набором) компонентів і певним способом їх взаємодії [2, с. 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика загальних положень судового розгляду кримінального провадження стала предметом наукових розвідок таких дослідників як Д. Антощак, Н. Дудко, Н. Калашнікова, Н. Кіцен, Д. Мезінов, Д. Мілушев, Г. Стародубова та ін. Однак питання системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження у публікаціях цих та інших процесуалістів висвітлені лише побічно з розглядом такого нормативного утворення загалом. Тому у доктрині кримінального процесу досі не виокремлені ознаки та не запропоновано дефініції системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження. До того ж, аналіз наповнення § 1 глави 28 КПК України «Загальні положення судового розгляду» дає підстави для критичної оцінки точності та повноти викладу елементів зазначеної системи.

Мета статті – сформулювати ознаки та дати визначення системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження, з'ясувати її елементи.

Виклад основного матеріалу. Загальні положення судового розгляду становлять множину елементів із взаємозв'язками, що утворюють єдність. Їм притаманні ознаки, властиві системі, зокрема цілісність, повнота, ієрархічність, взаємодія з іншими системами кримінального провадження.

Проаналізуємо такі ознаки.

Першою характеристикою цілісності системи загальних положень судового розгляду є те, що вона охоплює сукупність елементів. Елементом такої системи є її найменша частина, одиниця, яка володіє відносною самостійністю та виконує визначену їй роль. Для прикладу, строки судового розгляду (ч. 1 ст. 318 КПК України), головуєчий в судовому засіданні (ст. 321 КПК України), зупинення судового провадження (ст. 335 КПК України).

Однак загальні положення судового розгляду не є набором елементів, а такою їх множиною, в якій суть та значення кожного з них зумовлені не лише власним призначенням, а спільним функціонуванням усіх інших складових. Тобто усі елементи, що наповнюють загальні положення судового розгляду діють не тільки самостійно, але й у єдності. Це друга характеристика цілісності системи загальних положень судового розгляду. Загальні положення судового розгляду наповнені субінститутами кримінального процесуального права, проте їх поєднання породило якісно інше нормативне утворення.

Третя характеристика цілісності, як ознаки системи загальних положень судового розгляду, відображає взаємозв'язок елементів, який полягає у тому, що усі її складові взаємобумовлені, послідовна реалізація будь-якого з них впливає на функціонування іншого. Таким взаємозв'язком, для прикладу, характеризуються незмінність складу суду (ст. 319 КПК України) та запасний суддя (ст. 320 КПК України). Про це зазначено й у самому кримінальному процесуальному законі. Відповідно до ч. 1 ст. 319 КПК України призначення запасного судді є винятком із правила про необхідність проведення судового розгляду кримінального провадження спочатку у разі заміни судді, позбавленого можливості брати участь в судовому засіданні, іншим суддею.

Повнота системи загальних положень судового розгляду полягає у наявності такої кількості правил, що дають можливість охопити усі умови до діяльності суб'єктів кримінального судового провадження.

Загальним положенням судового розгляду присвячений § 1 глави 28 КПК України «Загальні положення судового розгляду», у якому міститься їх перелік: строки і загальний порядок судового розгляду (ст. 318 КПК України), незмінність складу суду (ст. 319 КПК України), запасний суддя (ст. 320 КПК України), головуєчий у судовому засіданні (ст. 321 КПК України), безперервність судового розгляду (ст. 322 КПК України), наслідки неприбуття обвинуваченого (ст. 323 КПК України), наслідки неприбуття прокурора і захисника

(ст. 324 КПК України), наслідки неприбуття потерпілого (ст. 325 КПК України), наслідки неприбуття цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ст. 326 КПК України), наслідки неприбуття свідка, спеціаліста, перекладача, представника уповноваженого органу з питань пробації і експерта (ст. 327 КПК України), право перебувати в залі судового засідання (ст. 328 КПК України), обов'язки присутніх у залі судового засідання (ст. 329 КПК України), заходи до порушників порядку судового засідання (ст. 330 КПК України), обрання, скасування або зміна запобіжного заходу в суді (ст. 331 КПК України), проведення експертизи за ухвалою суду (ст. 332 КПК України), застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження (ст. 333 КПК України), об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження (ст. 334 КПК України), зупинення судового провадження (ст. 335 КПК України), проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК України).

Однак наведений перелік загальних положень судового розгляду неточно та неповно відображає їх систему.

Перше. До змісту такого загального положення судового розгляду як наслідки неприбуття обвинуваченого включені правила, що регламентують спеціальне судове провадження (чч. 3, 4 ст. 323 КПК України). Звідси можна дійти помилкового висновку, що спеціальне судове провадження належить до загальних положень судового розгляду. Однак спеціальне судове провадження є одним із порядків провадження в суді першої інстанції з ускладненою процесуальною формою, тобто є проявом її диференціації. Натомість загальні положення судового розгляду відображають уніфікацію цієї кримінальної процесуальної діяльності. Керуючись логічними вимогами до змісту нормативно-правових актів, зокрема переходом від загальних положень до більш конкретних, такому виду кримінальної процесуальної діяльності доречно присвятити окремий параграф у межах глави 30 КПК України «Особливі порядки провадження в суді першої інстанції» на зразок спрощеного провадження щодо кримінальних проступків та провадження в суді присяжних.

Друге. Не належать до загальних положень судового розгляду й правила, що регламентують проведення експертизи за ухвалою суду (ст. 332 КПК України). У процесуальній літературі слушно стверджується, що навряд чи можна погодитися із законодавчим підходом щодо віднесення до загальних положень судового розгляду проведення експертизи за ухвалою суду. Місце цієї процесуальної дії – у § 3 глави 28 КПК України [3, с. 128].

Така позиція заслуговує підтримки. Експертиза – це процесуальна дія, яка полягає у дослідженні експертом у межах його спеціальних знань за дорученням сторони кримінального провадження або слідчого судді, суду об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, з метою встановлення відомостей про факти, яка оформляється у вигляді висновку експерта, що є самостійним джерелом доказів. Інакше кажучи, вона є інструментом, способом збирання та перевірки доказів. Текст нормативно-правового акта має забезпечувати юридико-логічні зв'язки між нормами права. Віднесення правил про проведення судової експертизи до загальних положень судового розгляду порушує логіку текстуальної побудови кримінального процесуального закону. Нелогічність такого викладу матеріалу підтверджується ще й тим, що правила про допит експерта в суді (ст. 356 КПК України), який може відбутися лише після проведення експертизи, справедливо визначені складовою параграфу глави 28 КПК України, присвяченого порядку проведення судового розгляду. Тож можливість виконання судової експертизи доцільно відобразити у § 3 «Процедура судового розгляду» глави 28 КПК України поряд з іншими процесуальними діями пізнавальної спрямованості.

Третє. Правила, пов'язані із визначенням меж судового розгляду, зміною обвинувачення в суді, висуненням додаткового обвинувачення, початком провадження щодо юридичної особи, відмовою від підтримання державного обвинувачення, а також погодженням цих процесуальних рішень (§ 2 глави 28 КПК України), є елементами системи загальних положень судового розгляду.

Дослідники справедливо зауважують, що український законодавець окремі правила, що традиційно належать до загальних положень судового розгляду, а саме: визначення меж судового розгляду, зміна і доповнення обвинувачення, відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення, не вважає ними, зважаючи, у такий спосіб, коло загальних положень судового розгляду [4, с. 50; 3, с. 128].

Приписи, закріплені у § 2 глави 18 КПК України, відповідають ознакам, властивим загальним положенням судового розгляду. Так, вони становлять передбачені у кримінальному процесуальному законі правила, що є проявом реалізації у стадії судового розгляду таких засад кримінального провадження як законність, публічність, забезпечення права на захист, змагальність, презумпція невинуватості. Ці правила спрямовані на унормування організації та проведення судового розгляду кримінального провадження – матеріально-правових і процесуальних меж реалізації основних (первинних) кримінальних процесуальних функцій. Шляхом чіткого окреслення осіб, щодо яких можливий судовий розгляд, включення до його предмету сформульованого обвинувачення, правила про межі судового розгляду встановлюють, що суд у кримінальному провадженні повинен реалізовувати функцію правосуддя і не уповноважений самостійно визначати ні коло обвинувачених, ні формулювати зміст обвинувачення. У такий спосіб підлягають розкриттю деякі процесуальні особливості судового розгляду. Правила про рамки судового розгляду обмежують повноваження суду щодо кола осіб, яких суд має право визнати винуватими у вчиненні кримінального правопорушення у цьому кримінальному провадженні, та межі кримінальної відповідальності, до якої він може їх притягти. З іншого боку, сторона обвинувачення не обмежена в можливості скоригувати межі судового розгляду та, за дотримання передбачених у кримінальному процесуальному законі умов, управи змінити або доповнити обвинувачення чи взагалі відмовитися від його підтримання. Своєю чергою, сторона захисту одержує право на підготовку до захисту від оновленого обвинувачення. Цілком зрозуміло, що такі правила позначаються на кримінальній процесуальній діяльності суду, сторін кримінального провадження, потерпілого, здійснюють вплив на вчинення ними процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень.

До речі, приписи, що регламентують межі судового розгляду, є складовою загальних положень (умов, правил) судового розгляду відповідно до КПК Естонської Республіки (ст. 268) [5], КПК Республіки Казахстан (ст. 340) [6], Латвійської Республіки (ст.ст. 459-462) [7], Литовської Республіки (ст. ст. 255-256) [8], Республіки Молдова (ст.ст. 325-326) [9].

Четверте. Поряд із закріпленням у ч. 1 ст. 322 КПК України правилом про безперервність судового розгляду кримінального провадження, елементами системи загальних положень судового розгляду є відкладення судового розгляду та перерва в судовому засіданні. Ці положення призначені забезпечити реалізацію ідеї безперервності судового розгляду, окреслюючи випадки, які не вважаються її порушенням. І хоча у КПК України відсутня окрема стаття з однойменною назвою, наявність таких загальних положень впливає з низки норм кримінального процесуального закону щодо відкладення судового розгляду (зокрема ч. 2 ст. 322, ч. 1 ст. 323, ч. 1 ст. 324, ст. 325, чч. 2, 3 ст. 326, ч. 1 ст. 330, ч. 3 ст. 333, чч. 4, 5 ст. 338, ч. 2 ст. 339, ч. 1 ст. 341, КПК України) та перерви в судовому засіданні (ч. 4 ст. 330, ч. 2 ст. 367 КПК України). Водночас окреслені випадки не є вичерпними у правозастосовній діяльності.

Для відкладення судового розгляду кримінального провадження та перерви в судовому засіданні властиві ознаки, що характеризують загальні положення судового розгляду. Так, вони є проявом дії під час судового розгляду засад безпосередності дослідження доказів, вільної оцінки доказів, змагальності, забезпечення права на захист, публічності, розумності строків кримінального провадження та належать до одних з кримінальних процесуальних засобів, що покликані регламентувати організацію та проведення судового розгляду. Відкладення судового розгляду та перерва в судовому засіданні створюють умови для розгляду і вирішення кримінального провадження по суті у випадку неявки чи вибуття суб'єктів кримінального провадження, застосування заходів процесуального примусу, шляхом забезпечення реалізації прав учасників судового провадження та з метою забезпечення

процесу доказування у судовому розгляді. Насамкінець, відкладення судового розгляду та перерва в судовому засіданні можуть бути застосовані як з ініціативи суду, так і за клопотанням учасників кримінального провадження. Причому це може відбутися на будь-якому етапі судового розгляду, незалежно від категорії кримінального провадження. Для прикладу, відкладення судового розгляду на час проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи обвинуваченого або оголошення перерви в судовому засіданні для підготовки до участі в судових дебатах.

П'яте. До системи загальних положень судового розгляду належить й розгляд судом клопотань учасників судового провадження (ст. 350 КПК України). Законодавець невиправдано включив цю кримінальну процесуальну гарантію до § 3 «Процедура судового розгляду» глави 28 КПК. Учасники судового провадження не позбавлені права заявляти клопотання як на етапі з'ясування обставин та перевірки їх доказами, так і на будь-якому іншому етапі судового розгляду до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення судового рішення. Тому розгляд клопотань учасників судового провадження не можна вважати іманентною складовою початку з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами. Понад те, сфера дії такого загального положення судового розгляду поширюється на кримінальну процесуальну діяльність слідчого судді щодо здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням та на всі інші судові стадії кримінального процесу. Заявлення, розгляд та вирішення клопотань учасників судового провадження належить до групи загальних положень судового розгляду, що стосується інших питань, які виникають під час судового провадження. До слова, розгляд клопотань під час досудового розслідування (ст. 220 КПК України) обґрунтовано віднесено до загальних положень досудового розслідування (глава 19 КПК України). Не зрозуміло, які підстави спонукали законодавця на інше врегулювання цього питання стосовно розгляду клопотань учасників судового провадження.

Тож критеріями для віднесення тих чи інших правил до загальних положень судового розгляду є не формальне їх закріплення у § 1 глави 28 КПК України з такою назвою, а відповідність ознакам, властивим цьому нормативному утворенню.

Важливою характеристикою повноти системи загальних положень судового розгляду є відсутність у ній елементів, що дублюють чи суперечать один одному. При цьому зміст одного загального положення судового розгляду не може розкривати інше загальне положення. Кожному загальному положенню властиве своє оригінальне наповнення.

Ще однією ознакою системи загальних положень судового розгляду є її ієрархічність. Ця ознака є виявом різнорівневої підпорядкованості елементів, відображає певний щабель та складність організації системи. Так, згідно з ч. 1 ст. 318 КПК України судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку. Це загальне положення вищого рівня. На його конкретизацію спрямована низка правил нижчого рівня, що мають приналежність до нього. До них належать такі:

– якщо в кримінальному провадженні, де участь захисника є обов'язковою, прибуття в судові засідання захисника, обраного обвинуваченим, протягом трьох днів неможливе, суд відкладає судовий розгляд на необхідний для з'явлення захисника строк або одночасно з відкладенням судового розгляду залучає захисника для здійснення захисту за призначенням (ч. 3 ст. 324 КПК України);

– прокурору та захисникові, які раніше не брали участі у кримінальному провадженні, суд зобов'язаний надати час, достатній для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження і підготовки до участі в судовому засіданні (ч. 4 ст. 324 КПК України);

– при повторному порушенні обвинуваченим порядку судового засідання він може бути видалений за ухвалою суду з зали засідання тимчасово або на весь час судового розгляду. Якщо такий обвинувачений не представлений захисником, суд зобов'язаний залучити захисника для здійснення захисту за призначенням і відкласти судовий розгляд на строк, необхідний для його підготовки до захисту (ч. 1 ст. 330 КПК України);

– якщо судом під час судового провадження прийнято рішення про надання доступу до речей і документів, суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для здійснення та-

кого заходу забезпечення кримінального провадження та ознайомлення учасників судового провадження з його результатами (ч. 2 ст. 333 КПК України);

– у разі, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні обставин або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, і вони не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії. У разі прийняття такого рішення суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для проведення слідчої (розшукової) дії та ознайомлення учасників судового провадження з її результатами (ч. 3 ст. 333 КПК України);

– прокурор зобов'язаний надати доступ до матеріалів, отриманих внаслідок проведення слідчих (розшукових) дій за дорученням суду, учасникам судового провадження та надати їх суду у встановлений строк (ч. 6 ст. 333 КПК України);

– суд, що отримав доручення, за погодженням з судом, що надав доручення, зобов'язаний у визначений в ухвалі строк організувати виконання зазначеного доручення (ч. 5 ст. 336 КПК України);

– суд роз'яснює обвинуваченому, що він буде захищатися в судовому засіданні від нового обвинувачення, після чого відкладає розгляд не менше ніж на сім днів для надання обвинуваченому, його захиснику можливості підготуватися до захисту проти нового обвинувачення. За клопотанням сторони захисту цей строк може бути скорочений або продовжений (ч. 4 ст. 338 КПК України);

– строк відкладення судового розгляду може бути продовжений судом за клопотанням сторони захисту або представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у випадку, якщо обсяг або складність нового обвинувачення або провадження щодо юридичної особи вимагають більше часу для підготовки до захисту (ч. 2 ст. 339 КПК України).

Деякі з наведених правил є нижчим рівнем ще й такого загального положення як відкладення судового розгляду.

Останньою ознакою загальних положень судового розгляду, як системи, є її взаємодія з іншими системами кримінального провадження. Система загальних положень судового розгляду проявляє свої властивості, взаємодіючи із системами засад кримінального провадження, процесуальних дій пізнавальної спрямованості, які проводять під час з'ясування обставин кримінального провадження і перевірки їх доказами, системою доказів, що підлягають дослідженню та оцінці, тощо. Крім того, загальні положення судового розгляду є компонентом складнішої системи – судового розгляду.

Висновки і пропозиції. Тож система загальних положень судового розгляду кримінального провадження – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених правил, що характеризується цілісністю, повнотою, ієрархічністю, взаємодією з іншими системами кримінального провадження, відображає суть судового розгляду кримінального провадження задля досягнення його мети та завдань.

Список використаних джерел:

1. Методологія системного підходу: навч. посібник / [С. О. Кошман, С. О. Мороз, В. М. Курчанов та ін.]; під загальною редакцією С. О. Кошмана. Харків: ХНТУСГ, 2016. 125 с.
2. Дудник І.М. Вступ до загальної теорії систем: посібник. Полтава, 2010. 130 с.
3. Антошак Д.І. Суть та значення загальних положень судового розгляду кримінального провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 28. С. 127-130.
4. Милушев Д. Общие условия судебного разбирательства как институт уголовно-процессуального права. *Leges Si Viae*. 2017. № 4. С. 49-52.
5. Code of Criminal Procedure of the Republic of Estonia. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.

6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852&pos=4;-106#pos=4;-106.
7. Kriminālprocesa likums. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/en/TAD/TAIS.163482>.
9. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326970&lang=2>.

